

Teksti: TONI PIISPANEN

Kymmenen huomiota liikuntapolitiikasta ja yhdenvertaisuudesta

Valtion liikuntaneuvostossa toimi vuosina 1991–2015 erityisryhmien liikunnan jaosto. Vuoden 2015 liikuntalaki muutti neuvoston jaostorakennetta. Samalla avautui mahdollisuus katsoa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksiä laaja-alaisesti ja kunnianhimoisesti hukkaamatta erityisliikunnan kehittämisen pitkää perinnettä. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat liikuntalain lähtökohtia. Pitkäjänteisyyttä vaativa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyö perustuu kaksoisstrategiaan: periaatteiden valtavirtaistamiseen ja erikseen kohdennettuihin toimiin.

Kuluneella toimikaudella liikuntaneuvostossa on vahvistunut käsitys siitä, että yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden toteutuminen edellyttää ennakkointia, ei ainoastaan puutumista syrjintään. Tämä on korostanut yhteistyötä yhdenvertaisuutta edistävien järjestöjen sekä yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston ja tasa-arvovaltuutetun toimiston kanssa. Yhdenvertaisuuskysymykset koskettavat meitä kaikkia, sillä kuulumme moniin erilaisiin enemmistö- tai vähemmistöluokkiin ja ryhmiin.

Jotta pystymme hahmottamaan yhdenvertaisuuden toteutumista fyysisen aktiivisuuden ympäristössä ja haasteissa, on hyvä pohtia seuraavia huomioita:

1. Fyysisen aktiivisuuden puute on noussut keskeiseksi väestön terveyttä, fyysistä toimintakykyä ja arjesta selviytymistä vaarantavaksi tekijäksi. Tämä koskettaa etenkin niitä, joilla on elämässään rajoitteita liikkuu, kuten liikkumis- ja toimintaesteitä tai sosioekonomiset haasteita.

2. Vain liikuntaharrastusta tai ohjattua liikuntaa lisäämällä ei ratkaista liian vähäistä fyysistä aktiivisuutta. Liikkumisen lisäämiseen vaikuttavat monet eri toimet. Parasta apua voi olla lastenhoitajan saaminen, työajan jousto tai kuljetusten järjestäminen – ja toimintaesteesille apuvälineet.

3. Liikkuminen on monimutkainen ilmiö, johon vaikuttavat julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimet. Kokonaisuutta muovaavat yksilö- ja yhteiskuntatason muuttujat sekä arvomaailman heilahdukset. Liikkuminen konkretisoituu tuhansina yksittäisinä tekoina arjessa. Kokonaiskuvan ja vaikutussuhteiden hahmottaminen on osoittautunut äärimmäisen hankalaksi. Lähes kaikki ihmisten elämään kohdistuvat päätökset ovat liikunnan näkökulmasta joko tukevia tai heikentäviä.

4. Valtion merkitystä liikkumisen, ohjatun liikunnan, kilpa- ja huippu-urheilun edellytysten luojana ei tunnusteta täysimääräisesti, eikä sitä näin ollen kyetä toistaiseksi hyödyntämään optimaalisesti. Kaikkien ministeriöiden vastuulle kuuluu asioita, jotka vaikuttavat liikuntaan ja urheiluun. Hallinnonalat eivät läheskään aina tunnista päätöstensä vaikutuksia liikkumiseen.

5. Kollektiivinen sitoutuminen asiaan puuttuu. Liikunnasta puhuvat lähinnä ”liikunnan ihmiset”. Vähemmistöryhmien asioista puhuvat niiden puolesta puhujat, kunnes tieto muuttaa koko väestön näkemyksiä.

6. Madonluvut liikunnan ja urheilun tilasta kyetään lausumaan. Sen sijaan ei pystytä kertomaan, mitä pitäisi tehdä. Jos kyetäänkin, niin ei tiedetä, miten muutoksen mahdollistaja saataisiin se tekemään.

7. Liikuntapolitiikan tavoitteet ovat laajentuneet ratkaisevasti. Niiden saavuttamiseksi tarvitaan laajaa horisontaalisia toimia. Voimavaroiksi listataan silti lähes poikkeuksetta vain valtion liikuntatoimen määrärahat (150 miljoonaa euroa), jotka eivät riitä liikuntapolitiittisten tavoitteiden toteuttamiseen. Valtionhallinnon toimintamalleja onkin kyettävä uudistamaan. Poikkihallinnollisesti toteutettuna eri ministeriöiden toimilla on valtava potentiaali liikunnan edistämässä.

8. Liikunnan vastavoimat, kuten digitalisaatio ja väestön ikääntyminen, ovat läsnä kaiken aikaa – voimistuneetkin, mikä jarruttaa toimenpiteiden tuloksellisuutta. On vaikea osoittaa, missä olisimme ilman mitään toimia. Kaupungistuminen, ihmisten eriarvoistuminen ja ilmastonmuutos asettavat omat haasteensa.

9. Hankkeiden, ohjelmien ja yksittäisten linjausten määrä on valtava. Tämä ei ole välttämättä yksistään huono asia, sillä hankkeilla on olennainen merkitys uuden toiminnan käynnistämässä tai jonkin epäkohdan korjaamisessa.

10. Liikunnan ja urheilun vaikutukset ja merkitys tunnetaan tutkimuksellisesti aiempaa kattavammin. Kuinka hyödyt markkinoidaan myös niille, jotka eivät asiaan vielä usko?

TONI PIISPANEN, LitM

Suunnittelija

Valtion Liikuntaneuvosto

Sähköposti: toni.piispanen@minedu.fi

TUTUSTU MYÖS:

Lisätietoa tarjoavat Valtion liikuntaneuvoston selvitykset yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön tilasta ja vaikuttavuudesta.

VLN 2018:4 Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä -selvityksen taustamateriaali

VLN 2018:3 Soveltavan liikunnan tilanne kunnissa 2017

VLN 2018:2 Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä

VLN 2016:1 Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyö valtion liikuntapolitiikassa